

PLF - NYTT nr 14
PERSON- OCH LOKALHISTORISKT
FORSKARCENTRUM
OSKARSHAMN

Augusti 1990

I ETT NÖTSKAL

- * Nästa föreningsmöte, lördagen den 15 september
- * Sveriges Släktforskarförbunds riksstämma i Västerås
- * Höstens projektarbete
- * Databasen har nu över 700 000 poster, men flera inmatare behövs
- * Veckokurs på folkhögskolan
- * PLF i lokalradion - medförde många nya medlemmar

DU HÖR VÄL INTE TILL DE HISTORIELÖSA ?

Att ff var född 1884, fff 1846, ffff 1806, fffff 1767, fffffff 1726 och ffffffff 1705 osv, det är ju nakna siffror, som tar släktforskarens tid, men också ger honom nöje, att reda ut.

Men få forskare nöjer sig med data på födda, vigda och döda. De söker i domböcker, protokoll, bouppteckningar och andra tillgängliga källor, för att få fram människan bakom namnet. Ju fylligare ansedeln blir desto tydligare blir konturen av denna människa.

Allt fler nöjer sig inte med detta. De försöker sätta in förfäderna i deras historiska miljö - inte bara den lokala historien utan den svenska historien. För dem är det naturligt att hålla reda på vem som hade makten i landet vid aktuell tidpunkt, vilka lagar och förordningar som styrde människornas liv, om det var krig eller fred, missväxt eller ekonomiska framsteg.

Det sägs att svensken av i dag är historielös, och det märker vi ofta. T ex när en nybörjare säger: "Jag trodde inte svenskarna kunde läsa förrän efter införandet av folkskolan på 1840-talet. Men nu ser jag i husförhörlängden att över hälften i "min" församling kunde läsa redan 1795". Eller: "Tänk, jag har träffat två anor som dog i Pommern 1806. Vad kan dom ha gjort där ?". Eller den som tappar spåret efter några båtsmän i Ångermanland 1686 och inte förstår var de tagit vägen. (Se artikel på sidan 8)

Att sätta in sina släktdata i sitt historiska sammanhang är inte bara fantasieggande, det kan också få sammanhangen att klarna.

Intresset för Nils Bertilsson, som levde i köpingen Döderhultsvik 1674, blir naturligtvis på hjälpenn när man vet att köpingen brändes ner av danskarna år 1677. Eller, mindre dramatiskt, hur upplevde man i Lilla Möckhult att järnvägen Nässjö - Oskarshamn bröt fram utanför husknuten i början på 1870-talet.

Alltså - Tag fram Din historiebok och gräv i Din hembygds litteratur och försök väva ihop Din släkts och Din hembygds historia.

Gunnar Källenius

1 MEDLEMSANTALET ökar ännu mera och är nu 394.

Följande nya medlemmar hälsas välkomna i föreningen.

Nr	Namn	Adress	Postort	Telefon
372	Ulla Öhlin	Backvindeln 69	HÄGERSTEN	08-88 99 12
373	Inga Söderdahl	Kännungs Hellvi	LÄRBRO	0498-281 89
374	Karin Wictorsson	Smedgatan 13 E	OSKARSHAMN	0491-103 50
375	Kersti Jacobi	Allgunnen	HÖGSBY	0491-
376	Sven-Erik Danielsson	Lantmätaregatan 19	HÖGSBY	0491-213 02
377	Aina Strand	Tegnérlund 6 IV	STOCKHOLM	08-31 08 55
378	Elsie Idesten	Trädgårdsgatan 14 F	OSKARSHAMN	0491-106 45
379	Roland Karlsson	Brunörtsvägen 30	LINGHEM	013-705 27
380	Harry Hjertquist	Storgatan 1	ALVESTA	0472-102 44
381	Helen Axelsson	Stengatan 42	OSKARSHAMN	0491-146 37
382	Misterhults Hembygdsf	Köksmåla	FIGEHOLM	0491-301 08
383	Bo Jalling	Backabovägen 31 F	KARLSKRONA	0455-234 56
384	Eva Gerth	Bäckvägen 157	HÄGERSTEN	08-18 65 23
385	Bertil Arvidsson	Box 8024	LYCKEBY	0455-200 85
386	Eva Ericsson	Älgstigen 31	OSKARSHAMN	0491-121 37
387	Börje Rahmqvist	St. Stenserum	ÖVERUM	0493-710 52
388	Majken Sager	Kyrkogårdsgatan 9	OSKARSHAMN	0491-166 10
389	Eva Bäckman	Hantverksgatan 10 E	BORGHOLM	0485-126 71
390	Stephan Kullberg	Nybrogatan 45 D	STOCKHOLM	08-661 84 52
391	Karl Svensson	Pl 141, Kolfly	ÖRSJÖ	0481-230 60
392	Dagmar Karlsson	Tjädersvägen 8	VIRSERUM	0495-317 37
393	Gunnel Karlsson	Hantverksgatan 37 A	OSKARSHAMN	0491-166 10
394	Hans Boje Örtman	Bergsgatan 24	STOCKHOLM	08-50 05 08
395	Christer Backman	Overgardsgränd 2 A 5	ESBO, Finland	
396	Ingegerd Tengö	Arrheniusgatan 12 C	KALMAR	0480-169 73
397	Sven Carlsson	Brödbacken 1	KRISTDALA	0491-700 10
398	Britt-Marie Andersson	Stensäter, Pl 2279	ESKILSTUNA	016-940 03
399	Helen Strahl	Trädgårdsgatan 24 B	VÄXJÖ	0470-212 66
400	Joel Oscarsson	Baltiska vägen 4 B	KALMAR	0480-289 55
401	Arne Nilsson	Hällstigen 2	OSKARSHAMN	0491-111 84
402	Inga-Lisa Källqvist	Rudedammsgatan 4	KALMAR	0480-132 86
403	Beryl Jansson	S:a Gertruds v. 10 D	VÄSTERVIK	0490-161 13
404	Inga-Britt Scheiding	Tegnérsgatan 24	KALMAR	0480-138 91
405	Torsten Karlsson	Fallebovägen 6	OSKARSHAMN	0491-132 13
406	Bror Iseland	Kongahällagatan 84 B	KUNGÄLV	0303-143 95
407	Kerstin Svensson	Pl 2644, Skyrup	TYRINGE	0451-532 12
408	Arne Cajdert	Box 177	KARLSKRONA	0455-
409	Inger Ljunggren	Lundeliusgatan 3	GAMLEBY	0493-114 06
410	Gillis Larsson	PL 6127, Palmelund	KÖPINGSVIK	0485-733 38

2 NÄSTA FÖRENINGSMÖTE

hålls lördagen den 15 september kl 10.00 i parkskolans annex.
Föredrag: "Hjälpkällor II. Mantalslängder" (Gunnar Källenius)
Därefter är databasen öppen till kl 15.00.
Nya medlemmar är välkomna.

3 SVERIGES SLÄKTFORSKARFÖRBUND

håller årets riksstämma i Västerås 29-30 september. PLF:s ombud är Gunnar Källenius och Sam Blixt. De anordnar utställning om PLF:s verksamhet och demonstrerar databasen. De inbjuder också till nästa stämma i Oskarshamn 27-29 september 1991.

4 HÖSTENS PROJEKTARBETE börjar enligt följande:

- a Regionprojektet, (Sam Blixt), omfattar nu 94 av de forna 111 församlingarna. Inmatning alla måndagar kl 18.00 i parkskolans annex, började den 20 augusti.
- b HFL 1766-1806, (Magnus Ekstrand), lördagar, jämna veckor kl 10.00 i TBV:s lokaler med början den 8 september.
- c HFL 1807-1823, lördagar, jämna veckor kl 10.00 i TBV:s lokaler med början efter att HFL 1766-1806 avslutats.
- d Ortnamnsgruppen, (Karl-Erik Danielsson). Lördagar, udda veckor, kl 10.00 i arbetsstugan med början den 1 september.
- e OH I (Oskarshamn historia - Döderhultsvik) Kerstin Börjesson. Torsdagar, udda veckor, kl 18.00 i arbetsstugan med början den 13 september.
- f OH II (Oskarshamns senare historia i arkiv och film. Gunnar Källenius) Fredagar, jämna veckor i TBV:s lokaler kl 09.30 (film) eller arbetsstugan kl 09.30 (arkiv) med början i arbetsstugan den 7 september.
- g OH III (Oskarshamns historia med namn på personer och platser. Thomas Gren). Torsdagar, udda veckor kl 10.00 i TBV:s lokaler med början den 30 augusti.

5 ARBETSSTUGANS ÖPPETHÅLLANDE

Arbetsstugan i Solbacka servicehus, (ingång från Hantverksgatan) är öppen f o m 4 sept tisdagar 16.00 - 20.00, onsdagar 16.00 - 20.00 och torsdagar 16.00 - 18.00. I arbetsstugan kan Du söka i databasen, läsa datalistor, läsa Dina mikrokort och rullar på mikrokortläsare och vidiologer. Där finns också medlemsblad från andra släktforskarföreningar, litteratur mm.

6 KLIPP FRÅN ANDRA FÖRENINGARS TIDSKRIFTER

Från Släkthistoriskt Forum: Svar i Ramsele mer än **fördubblade utlåningen** av mikrokort 1989 jämfört med 1988. Förra året lånades 136 267 volymer ut (1988: 61 524 och 1987: 26 729). Biblioteket i Jönköping lånade flest (5 411), därefter Stockholm (3 852), Gävle (3 250) och Göteborg (3 103). Biblioteket i Kalmar, där lånen kostar 15 kr/st, lånade in endast 187 volymer. Allt enligt statistik från SVAR.

7 EFTERLYSNINGAR

- a) Har någon forskat om ättlingar till nämndeman Petter Svensson, Släthult, Misterhult och hans hustru Ingrid Dretzenius, vigda 1694.

Sven Schmoranz, Hamngatan 9, 594 00 GAMLEBY, tel 0493 - 103 65

- b) Jag önskar upplysningar om släkten GRADMAN under 1600- och 1700-talen, då jag försöker göra en fullständig utredning om släkten. Släkten har påträffats bl a i Småland (Östra härad och Norrvidinge härad), Göteborgstrakten och Blekinge (Ronneby).

Speciellt intresserad är jag av Laurentius (Lars) Gradman, som sägs ha varit i krigstjänst 1720 (Växjö stifts herdaminne), men inte kunnat återfinnas. Även Carl Gradman, konterfejare, är av stort intresse för mina fortsatta undersökningar. Alla bidrag mottages tacksamt !

Essan Gradhman, Bessemorgatan 12 B, 811 33 SANDVIKEN, tel 026-27 14 93 (efter kl 14.00)

8 DATABASEN omfattar nu ca 709 000 poster enligt följande förteckning.

Förteckning över inmatade år i olika församlingar i databasen.
1653-1677 betyder att endast de år som finns i kyrkoböckerna är inmatade,
medan 1653-1677 betyder att alla år är inmatade.

1990-08-20

Församling	Födda	Vigda	Döda	Infl.	Utf.	Husförhör
<u>Oskarshamn</u>	1856-1897	1856-1920	1856-1897	1856-1871		
Döderhult	1653-1654	1656-1671	1656-1658			1893
	1656-1658	1684-1700	1683-1689			
	1684-1700	1705-1897	1706-1884			
	1704-1897		1886-1897			
Kristdala	1657-1659	1681-1720	1681-1897		1853-1918	1895
	1681-1897	1726-1897				
Misterhult	1633-1649	1633-1649	1633-1636	1851-1860	1851-1860	1823
	1655-1665	1655-1665	1638-1641			
	1669-1888	1669-1711	1643-1648			
	1890-1896	1713-1896	1653-1897			
<u>Högsby</u>	1635-1897	1635-1897	1630-1897		1839-1860	
Fagerhult	1662-1663	1623-1860	1661-1675			1898
	1688-1692		1679-1693			
	1695-1722					
	1725-1772					
Fågelfors	1886-1897	1886-1897	1886-1897			
Långemåla	1860-1897	1860-1897	1860-1897			
<u>Mönsterås</u>	1752-1758	1755-1769	1811-1875			
	1790-1792	1790-1796				
	1800-1860	1800-1863				
Fliseryd	1712-1897	1738-1897	1738-1897		1840-1845	1897
Ålem	1715-1725	1652-1679	1860-1882			
	1788-1808	1706-1708				
	1817-1822	1710-1727				
	1830-1888	1729-1751				
	1890-1897	1860-1897				
<u>Hultsfred</u>						
Mörlunda	1694-1897	1694-1869	1694-1769			
		1871-1895	1773-1894			
Vena	1676-1920	1674-1697	1676-1919			
		1703-1920				
Virserum	1744-1918	1688-1753	1776-1918	1897-1903		
		1756-1918				
Lönneberga	1760-1761	1750-1771	1688-1700			
	1800-1810		1760-1761			
	1828-1842					
Järeda	1713-1716					
	1771-1774					
	1792-1821					
Gårdveda	1740-1754	1801-1829				
	1801-1829					
Tveta	1683, 1687	1694-1710	1694-1897			
	1694-1897	1734-1897				
Målilla	1801-1807	1851-1860	1832-1862			
	1845-1860					
	1884-1897					

Förteckning över inmatade år i olika församlingar i databasen.

Församling	Födda	Vigda	Döda	Infl.	Utf.	Husförhör
Vimmerby stads	1895-1920					
Vimmerby lands	1824-1849					
Frödinge	1800-1854					
Tuna	1690-1692	1691-1920	1691-1920			
	1694-1920					
Djursdala	1693.1897	1693.1897	1725-1897			
Södra Vi	1697-1699	1700-1701	1697-1702			
	1716-1722	1723-1732	1706.1712			
	1737-1814	1746-1796	1718-1772			
		1799-1826				
		1828-1860				
Västervik		1700-1789				
Hallingeberg	1662-1860	1662-1758	1662-1770			
		1760-1860	1775-1860			
Hjorted	1708-1773	1740-1773				
Västrum	1855-1860	1846-1860	1855-1858			
Gladhammar	1633-1788	1765-1841	1708-1749			
	1801-1802					
Västra Ed	1625.1638	1625-1640	1628-1634			
	1671-1714	1700-1799				
Odensvi	1860-1897	1860-1897	1860-1897			
Blackstad	1860-1879	1860-1897	1860-1897			1899
Gamleby	1860-1888					
	1891-1892					
Lofta	1810					
Borgholm						
Alböke	1689-1780	1689-1812	1689-1711			
			1770-1773			
			1860-1872			
Böda	1690-1800					
Gårdslösa	1737-1750					
Föra	1677-1678	1656-1860				1860
	1791-1825					
	1860-1870					
Köping	1652-1733	1652-1860				
Löt	1770-1790	1689-1825	1770-1780			1897
Räpplinge	1664-1860	1664-1860				
Mörbylånga	1860-1897	1860-1896	1860-1897			
Resmo	1860-1897	1860-1897	1860-1897			
Ventlinge	1798-1897	1795-1897	1796-1897			
Ås	1798-1897	1795-1897	1794-1897			1860
Segerstad	1850-1897	1850-1897	1850-1897			
Gräsgård	1850-1897	1850-1897	1850-1897			
Smedby	1860-1897	1860-1897	1860-1897			
Södra Möckleby	1860-1897	1860-1897	1860-1897			
Kastlösa	1860-1897	1630.1897	1860-1897			
Torslunda	1855-1860	1855-1860	1855-1860			
Algutsrum	1855-1897	1855-1861	1855-1861			

Förteckning över inmatade år i olika församlingar i databasen.

<u>Församling</u>	<u>Födda</u>	<u>Vigda</u>	<u>Döda</u>	<u>Infl.</u>	<u>Utf.</u>	<u>Husförhör</u>
Kalmar stads	1860-1897	1860-1897	1860-1897			1893
Kalmar lands	1813-1897	1813-1897	1813-1897			
Kalmar slotts	1753-1884	1753-1884	1753-1884			
Kalmar mosaisk	1880-1897	1880-1897	1880-1897			
Arby	1749-1805	1741-1854	1779-1799			
Hossmo	1725-1800	1697-1897	1730-1800			
	1860-1897		1841-1897			
Ljungby		1800-1829				
Mortorp	1738-1781	1758-1770				
	1834-1836	1780-1816				
		1826-1830				
		1834				
Voxtorp	1714-1762					
	1857-1860					
Nybro						1860
Hälleberga						1895
Kristvalla						
Madesjö	1713-1788	1713-1811	1747-1768			
Oskar	1797-1848	1797-1860				
Emmaboda						
Vissefjärda	1696-1837	1696-1787	1696-1798			
	1846-1847	1810-1860	1804			
	1855-1860		1810-1817			
			1840-1847			
Långasjö	1698-1729	1698-1731	1698-1746			1861
			1857-1860			
Torsås	1860-1864					
Åtvidaberg						
Hannäs	1696-1767	1696-1766	1696-1716			
Karlskrona						
Augerum	1802-1825	1755-1816	1755-1762			
	1862-1863					
Vetlanda						
Näshult	1682-1701	1682-1693	1683-1693			
	1714-1722	1723-1897	1723-1897			
	1727-1750					
	1752-1897					
Aneby						
Marbäck		1643-1860				

Vill Du hjälpa till att utöka databasen ?

Vi har flera pärmar med ifyllda blanketter färdiga för inmatning. Har Du möjlighet att hjälpa till med inmatning på dator är Du välkommen.

Ring och tala med Sam Blixt, tel 0491 -151 28.

9 UTFLYKT

Den 24 maj åkte en grupp PLF-medlemmar från Oskarshamn till Skrikebo i Döderhults socken.

Vi besökte en av huvudgårdarna i byn, Gärdet, där ägarna Evy och Olle Andersson med stor energi och varsam hand underhåller och renoverar de gamla byggnaderna, boningshus såväl som uthus. Vi tittade också på några avsides liggande hus, exempelvis en vattendriven benstamp. Till sist gick vi till den plats, där den ursprungliga byn troligen legat.

En sådan utflykt ger med fantasins hjälp en liten uppfattning om hur våra förfäder kan ha levat för ett par hundra år sedan.

Gustav Bech

10 ETT ANNAT STUDIEBESÖK

Döderhultsviks-gruppens medlemmar avslutade vårens arbete med att göra ett studiebesök på Fredriksbergs herrgård den 29 maj. Åke Thörnvall hade förberett oss inför besöket, och rundvandringen i salar och kabinett var givande. Vi stannade framför väggmålningarna i bl a förmaket och beundrade dem. Kakelugnarna väckte även de vårt intresse. Efter herrgårdsbesöket gav vi oss ut i naturen. Vi sökte och fann rosen och stensättningar vid Storåkersbacken i Döderhultsdalen. Den sista platsen vi besökte var Norrby källa. Denna källa besöktes förr av brunnsdrickande gäster. Vi nöjde oss med att beskåda vattensamlingen. Nöjda vände vi hemåt, och gör nu sommarupphåll i vårt arbete.

Kerstin Börjesson

11 VECKOKURSEN PÅ FOLKHÖGSKOLAN

i Oskarshamn 23-27/7 1990 samlade 26 deltagare från hela landet och var främst avpassad för (blivande) cirkelledare.

Kursen leddes av Gunnar Källenius (PLF) och Anders Thunberg (Folkhögskolan). En rad gästföreläsare belyste specialområden som 1686 års kyrkolag (f d kontraktsprosten Ulf Björkman), 1734 års lag (advokaten Lars Bogg), emigrationen (Björn-Åke Petersson, PLF), hembygdsrörelsens studieplaner (Larsolof Bäck), kommun- och bildarkiv (Thomas Gren) samt 1500-talets landskapshandlingar (Gustav Bech, PLF). Dag Elvmar ledde datorpassen.

12 PLF I LOKALRADION

I Radio Kalmars program, Zick-zackat med Lena Zacke, måndagen den 16 juli 1990 medverkade Sam Blixt med information om PLF:s databas. Lyssnarna fick dessutom ringa och ställa frågor, som besvarades direkt i radion, efter sökning i PLF:s databas. Programmet resulterade i många nya medlemmar.

13 SLÄKT- OCH LOKALHISTORIA SOM FASTA KURSER

på Folkhögskolan i Oskarshamn blir det i framtiden genom samarbete mellan PLF och Folkhögskolan, som ett resultat av årets veckokurs.

Nästa år blir det dels en grundkurs och dels en cirkelledarkurs. Eftersom årets kurs blev övertecknad kan det vara skäl att vika en plats redan nu.

14 NÄSTA ÅRS RIKSSTÄMMA I OSKARSHAMN

För att organisera kringarrangemangen kring riksstämman har samarbete inletts mellan PLF, länets hembygdsförbund och Historiska föreningen i Oskarshamn kring olika projekt under temat "DÅ OCH NU. HISTORISKA DAGAR I OSKARSHAMN 27-29 september 1991" (arbetsnamn).

En rad utställningar, föreläsningar och andra aktiviteter planläggs nu av en organisationskommitté bestående av Torsten Karlsson (kanslichef, ordförande i Hembygdsföreningen Döderhult-Oskarshamn), Gunnar Källenius (ordf PLF), Larsolof Bäck (sekr i Kalmar läns Fornminnes- och Hembygdsförbund), Lars Rönnbäck (Historiska föreningen), Thomas Gren (Kommun- och bildarkivet), Gustav Bech (PLF).

PLF planlägger att ha ett föreningsmöte under dagarna.

B E S T Ä M D I G R E D A N N U

för att komma till Oskarshamn den 27-29 september nästa år. PLF kommer att göra sitt yttersta för att ge Dig ett gediget program samt ordna inkvartering och förplägnad till lägsta möjliga kostnad.

Mera detaljer i kommande PLF-nytt, men hör gärna av Dig redan nu, om Du vill påverka programmet.

15 VART TOG DE VÄGEN -

båtsmännen som tvångsförflyttades från Finland och norra Sverige till Blekinge och Södra Möre år 1685 i samband med uppbyggnaden av den svenska flottbasen i Karlskrona ?

Den frågan ställde PLF till en del hembygdsforskare i Södra Möre.

Tyvärr blev gensvaret inte det förväntade, men en intressant rapport kommer från Sven Bolmsjö i Ljungbyholm. Och den lyder som följer:

Angående tvångsförflyttningen av båtsmän till Södra Möre 1685

Jag har gått igenom det lokala källmaterialet som finns beträffande de 44 finska båtsmän som förflyttades till Ljungby socken i Södra Möre härad. Det rör sig om de filmade domböckerna vid häradsrätten och kyrkoböckerna (födelse-, vigsel- och dödböcker). Tyvärr saknas födelsebok för åren 1675-1698. Jag har inte haft tillgång till mönsterrullorna för den aktuella tiden med undantag av indelningsrullan 1686.

Domböckerna ger inga upplysningar om den sociala anpassningen. Endast ett fåtal av de finska båtsmännen omnämns, och domsmålen är av samma art som för de svenska båtsmännen i allmänhet.

Indelningsrullan 1686 lämnar inga besked om båtsmännens ålder. Man vet heller inget om deras familjer vid tiden för förflyttningen.

Kyrkoböckerna berättar i några fall om giftermål med kvinnor från bygden och om förändringar i familjerna genom födelse och död. De flesta tycks ha ersatts av nya båtsmän. Endast ett par syns ha överlevt Karl XII-krigen ("gamle Mårten Falk" död 1734 och "gamle Mårten Tysk" död 1723, båda sedan länge avskedade). Ett fåtal är antecknade i dödsboken.

De som dog i "barackerna" i Karlskrona eller under kommendering till sjöss skrevs i regel inte in i församlingsboken. Förmodligen kan man finna uppgifter härom i marinens mönsterrullor, av vilka jag har haft tillgång till 1724 års generalmönsterrulla. Men vid det laget var alla finska båtsmän borta ur leken.

Vid jämförelse med socknens båtsmän av svenskt ursprung från samma tid är spåren av de finska båtsmännen anmärkningsvärt bleka. Detta gäller för samtliga källskrifter. Det verkar som om de finska båtsmännen hade en ovanligt kort tjänstetid, och man frågar sig vad anledningen härtill kunde vara.

Jag har gjort en sammanställning över vissa förhållanden för de finska båtsmännen i Ljungby socken enligt följande. Tabellen bygger på uppgifter jag fått fram ur ovan angivna källor.

Inom parentes anges motsvarande siffror för socknens 75 båtsmän av svenskt ursprung.

medförde med säkerhet familj från Finland	3
gifte sig med kvinnor i den nya bygden	8
inskrivna i dödboken	4 (18)
inblandade i domsmål i häradsrätten	3 (15)

Ljungbyholm 1990.06.01

Sven Bolmsjö
Box 32,
388 00 LJUNGBYHOLM

Det vore intressant att veta om någon av PLF-nyttas läsare gjort liknande iakttagelser om hur dessa ganska främmande element smälte in i Södra Möres sockenliv. Skriv gärna.

16 ERSÄTTNINGSKÄLLOR II. MANTALSLÄNGDERNA

I. Mantalslängder för utskrivning - 1500- och 1600-talen

När det är luckor i kyrkoarkivalierna är det vanligaste rådet att börja med mantalslängderna. Och det är sant att de ger många uppgifter om förhållandena för vilka de var upprättade. Under 1500- och 1600-talen hade mantalslängderna som uppgift att registrera "antal man" i samband med utskrivning av personal till krigsmakten. De kallades också utskrivningslängder. När den ständiga roteringen kom med indelningsverket på 1680-talet behövdes inte mantalslängderna längre för utskrivning. Mantalslängderna för utskrivningsändamål ger inte mycket av personuppgifter för släktforskaren.

Kopia från "Läsning av gamla stilar", Alf Åberg, sid. 16

Ur en utskrivningslängd för Västergötland år 1611

Militärräkningar 1611/10

Krigsarkivet

Istorpa G(äll).

Tullebeck — 2 lispund 1 bond(e) 1 dreng 1 Enkia haf(uer) 1 lithen dreng förvthan.
Skattegård — 2 lispund 1 gamull bond(e) ing(en) dr(eng).
Backann — 2 lispund 2 bönd(er) gamla 1 dr(eng).
Dallen — 2 lispund 1 bond(e) 2 knecht(ar).
Torsredh — 2 lispund 1 gamull bond(e) 1 knecht.
Torsred ib(ide)m — 2 lispund 1 bond(e) ing(en) dr(eng).
Lija — 2 lispund 4 bönd(er) 3 hafua legd för 2 åhr sedan.
Broby — 2 lispund 1 knecht 2 gamla bönd(er) ing(en) dr(eng).
Fagerholt — 6 lispund 2 bönd(er) som bruka gård(en).
Kierrit — 5 lispund 2 gamla bönd(er) ing(en) dr(eng).
Lundagårdenn — 4 lispund 2 gamla bönd(er), 1 dreng haf(ue)r legd for 1 åhr sedan.
Bratorp — 3 lispund 1 bond(e) ing(en) dr(eng).
Lars i Broby — 4 lispund 1 gamull bo(n)de ing(en) dr(eng).
Liungåss — 4 lispund 1 bond(e) 1/2 öde.

II. Mantalslängder för beskattning.

Personregistrering för beskattning är ju ingen nyhet precis. Vi skall här inte gå längre tillbaka än till boskapspenningarna och kvarntullarna i början på 1600-talet. Vi får år 1635 den första förordningen om hur mantalsskrivning för skatteändamål skall gå till. De mikrofilmade handlingarna från denna tid rubriceras i länsbibliotekets kataloger med t ex

CD 59	Småland	Boskaps m fl handlingar	1633

CD 418	Kalmar län	Mantals- och boskapslängd	1633

osv

Uppgifterna börjar nu bli fylligare.

Kopia från Lext, sid. 253

1640

Ex. 2a

Flistad gäll

	Bonde	Hustru	Dräng	Figa
Lars Larsson i Öja			1	1
Olof Andersson ibidem	1	1		
Ryttare med sitt folk				
Erik i Flistad	1		1	1
Lars Eriksson ibidem	1	1		1

Ex. 2b

Lekåsa gäll

Skatte och krono	Bonde	Hustru	Änka	Son	Dotter	Måg	Sonhustru	Legodräng	Legopiga	Inhysses
Pastoris in Lekåsa	1	1						2	2	
Ingeborg Svensdotter			1	1						

Exemplen angiva det minsta och det största antalet kolumner använda i Skaraborgs län 1640. I ett härad har man till de fyra kolumnerna i det första exemplet lagt endast en »Änkor», i ett annat kol. för »Änkor», »Son» och »Dotter».

1674

Ex. 3a

I Skaraborgs landskontors arkiv befintlig mantalslängd

Flistad gäll och socken	
E. h. Karin i Flistad piga	2
Nils och hustrun	2
Ambjörn i Lyckegården	1
h Gunnels dräng	2
Lars hustru Anna i samma gård	2

Det verkar som om 1635 års bestämmelser tillämpades godtyckligt och med "underslev och försummelse", varför det var tid för mera enhetliga och detaljerade bestämmelser, vilka kom 1673. Allteftersom skatterna blev alltmera mångskiftande och skattebyråkratin allt effektivare följde mera detaljerade bestämmelser. Milstolpar i den utvecklingen är instruktioner 1693 och 1741 samt förordningar av 1812 och 1861. Därav följer också att personuppgifterna ofta blir mer detaljerade.

Kopia från Lext sid. 255

1755

Jordebokshemmantet		Häradsrätter	Bruksdelar	Flistad gäll och socken	Männer och andra brukare	Hustrur och Mödrar	Söner o. drängar		Döttrar o. pigor	Ryttare o. soldathustrur samt inhysseshjon	
							Helvuxne	Halvuxne			
1	(Flistad) Lyckegården	—	¼	Brukas av Anders i Lilla Sörgården	1	1					Har här ej matlag
		1	¼	Sven Persson, h							
		1	½	dräng Sven, dräng Jonas							
		—	—	piga Kerstin Soldat Larses, h	1		1		1	1	

1767

Jordebokshemmantet		Häradsrätter	Bruksdelar	Flistad gäll och socken	Männer och andra brukare	Hustrur och mödrar	Söner och drängar	Döttrar och pigor	Ryttare och soldathustrur samt inhysseshjon	Adel och dess betjänter samt andra mantalsfria	Över- och underåriga samt andra alldeles fria	
1	(Flistad) Lyckegården	—	¼	Brukas av Per i Sörgården								Utan matlag
		1	¼	Sven Persson, h., P. Britta	1	1		1			6	
		1	½	Sven, h., d:g Jonas, P. Ingrid	1	1	1	1				
				Dess moder								
	Sold.Bost.	1		avsk sold Falek, h.	1	1				1	2	är 73 år

Det är alltså viktigt att veta vilka bestämmelser som gäller för de mantalslängder man studerar. Detta gäller särskilt beträffande vilka personer som var befriade från resp skatt, samt vilken kolumnindelning som gällde för perioden ifråga.

III. Kolumnindelningen.

Man måste ha i åtanke att någon för hela riket enhetlig utformning av mantalslängderna inte föreskrevs förrän 1804 och att det därefter tog någon tid innan enhetlighet etablerats. Före denna tid varierade uppställningen/kolumnindelningen från landskap till landskap enl landshövdingarnas direktiv och ofta från härad till härad, och från år till år.

Det bästa rådet för studier av mantalslängder före 1800-talet är att gå till början av längden ifråga och göra sig en mall av kolumnindelningens betydelse. Nästan undantagslöst finns lösningen i början på längden. (Exempel: Släktforska steg för steg, sid 90-91)

IV. Befrielse från mantalspenningar

När mantalspenningar infördes var det inte meningen att någon skulle undantas, men efterhand blev allt flera befriade av olika skäl och olikheter kom att uppstå i olika landsändar. Detta måste man också ha i åtanke vid studiet av mantalslängder. Ofta togs de befriade inte ens med i längden.

1. Ålder. År 1636 undantogs personer under 12 år. Från 1652 höjdes åldern till 15 år. Först in på 1800-talet höjdes åldern till 17 år för att slutligen bli 18 år. Ingen högsta ålder fanns från början, men blev 1652 satt till 63 år. Sedan togs den regeln bort och kriteriet blev "ålder", "bräcklighet" etc men i praktiken blev det 60-63 år. Först in på 1800-talet blev åldern satt till 60 år.

2. Stånd och yrke. Här växer det efterhand fram en snårskog av undantagsbestämmelser för adeln, adelns tjänstefolk, prästeståndets medlemmar, lärare, krigsfolk, ämbetsmän, lot-sar, skarprättare osv i all oändlighet. Myndigheterna kunde använda befrielse för att främja viss ekonomisk politik, vilket temporärt kunde medföra befrielse inom manufaktur och sjöfart mm. Det är inte möjligt att här redogöra för alla särfall.

Sammanfattning

När Du forskar i mantalslängderna så tänk efter:
 Vilka bestämmelser gäller för den tidsperiod jag håller på med?
 Var finns "nyckeln" till kolumnindelningen? (I regel där härads längden börjar.)
 Vilka principer tillämpas för redovisning av befriade?
 Om Du vill veta mera så läs:
 Släkthistoriskt forum nr 2 1989. Temanummer "Mantalslängderna & Släktforskaren" av Håkan Skogsjö.
 Mantalsskrivningen i Sverige före 1860 av Gösta Lext. Göteborg. Omtryck 1987.

Gunnar Källenius

I NÄSTA PLF-NYTT

I nästa PLF-nytt kommer en förteckning över de medarbetare, som har hjälpt till med läsning, skrivning och inmatning av uppgifter till databasen.

Jag vill redan nu nämna de fem som - enligt min bedömning - lagt ner ett mycket stort arbete på inmatning av särskilt många poster i databasen. I nästa nummer kommer samtliga medarbetare att nämnas.

Björn-Åke Petersson, Ronneby har läst och matat in ca 120 000 poster omfattande bl a emigranter från hela Kalmar län, husförhörlängder från 11 församlingar.

Barbro Sander, Kristdala har läst och matat in bl a Misterhults församlings födda, vigda, döda, husförhörlängder, bouppteckningar från Tunaläns härad, totalt ca 105 000 poster.

Gun Mauritzson, Bockara, Berga har matat in födda, vigda och döda från Högsby, Långemåla, Fågelfors, Tveta och vissa år från Virserum och Ålems församlingar sammanlagt ca 80 000 poster.

Moody Erlandsson, Kalmar har läst och skrivit vissa år av Kristdala och Misterhult, läst och skrivit samtliga år till 1897 i Tuna församling. Han har dessutom läst och matat in många år i Fliseryds församling. Dessutom har han läst och matat in samtliga fyra församlingar i Kalmar. Totalt ca 70 000 poster.

Owe Ingelbrandt, Kalmar har läst och matat in ca 40 000 poster i de flesta församlingarna i Mörbylånga kommun, men även matat in uppgifter från vissa församlingar i Borgholms kommun.